

רבי לוי יצחק היה גר במרכז העיר בקרן הרחובות ז'עלעזניע - אופרניע, בקומה ב'. בית זה היה שייך ל"עובדים ממשלתיים", בית גדול ורחב. במשך הזמן חילקו הקומוניסטים את הבית לשתי דירות, ועם הזמן - לארבע דירות. כך הצרו את חייו של רלוי"צ, עד שבקיץ תרפ"ט נאלץ לעזוב את הבית. באין לו לאן ללכת, התארגנו מספר אנשים והשיגו מעט אמצעים שהספיקו בקושי לרכוש בית חרב ועלוב ברחוב בריקדניא 13 (ראה תמונה בסוף פרק רבנותו), והתושבים עצמם השתתפו אישית בבניית הבית מחדש.

ביהכנ"ס בו התפלל נקרא נייע-פיורעוונע (הכוונה לביהכנ"ס עם הלבנים האדומות שבתמונה להלן). מול ביהכנ"ס, מעבר לרחוב, היה ביהכנ"ס אלטע-פיוריווקע - ביכנ"ס בעלי מלאכה. בביכנ"ס זה היה ס"ת אשר בסופו כתב אדמו"ר הצ"צ אות אחת. כן היה שם קאזאצ'ער שול - ביכנ"ס גדול. אמרו לי, שר' ישראל ארי' לייב, אחיו של הרב, הי' מוסר שם שיעור בגמרא לכ-120 איש.

בכללות, העיר היתה מאד עשירה, והיו שם טחנות קמח, שאחת מהם היתה פעילה כל השנה רק בשביל מצה שמורה.

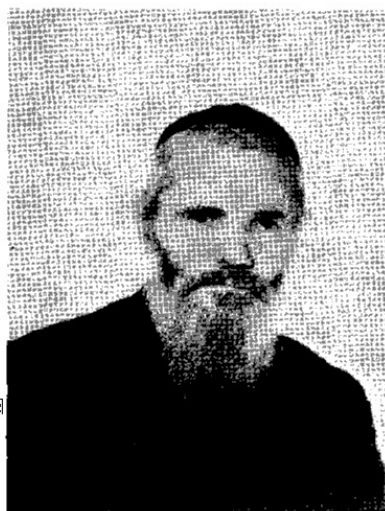
בהושע"ר שנת תר"צ הלכתי למרכז העיר לברך על הלולב אצל רבי לוי יצחק (בדרך כלל היו נמנעים לבוא לרלוי"צ מפחד השלטונות). הוא לא היה אז בבית, ובערל נתן לי לברך על הד' מינים. נשארתי במרכז העיר לשמח"ת. בחג הגיעו הרבה אנשים להתוועד עם רלוי"צ. היתה התוועדות גדולה, ורבי לוי"צ דיבר בארוכה כדרכו. הוא אמר, בין היתר, אז "שמחת תורה שאט ניט". היו שם כ-25 בחורים ורלוי"צ עמד ודיבר לבחורים כמחצית השעה. הרבה לא הבנתי, כי הוא דיבר בקבלה, כדרכו, אבל נקודה אחת אני זוכר, שהוא דיבר על-כך שבנוסח ההושענות מזכירים אודות "פרחים" (כנראה פרחים לקוממה). בפרחים יש שני פירושים: א) פרחים כפשוטו - צומח, ב) ע"ד פרחי כהונה. והסביר הקשר ביניהם, אימתי אפשר לפרוח בתורה כמו "פרח" - זה בעיקר בשנים של "פרחי כהונה", היינו בין הגילים 20-13, היות ולפני 13 עדיין קטנים, ואחרי 20 כבר נתחייבו בעונשים וכו'.

* * *

סיפורו של הרה"ח ר' מאיר גורקאוו ז"ל בפרקי זכרונותיו "ספר הזכרונות - דברי הימים" (עמ' מו):

... בתחילת מסעי נסעתי למקומות הסמוכים אשר היו לי שם ידידים

ומכרים, הייתי ביעקאטעריןאסלאוו, והתאכסנתי אצל השו"ב (ר' יצחק) גאלדשמיד, אביו של התמים נחום גאלדשמיד [ע"ה], חתנו של הגביר התמים ר' צבי גורארי ז"ל, ומתגורר עתה באה"ק ת"ו. החזיקו אותי בכבוד גדול.

הרה"ח ר' מאיר גורקאוו
ז"ל
אוצר החכמה

שבת אחת התארחתי, להבדיל בין חיים לחיים, בביתו של אבי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ה"ה הרב הגאון והחסיד [ר' לוי יצחק] זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, התפללתי בבית מדרשו, כבדני בכבוד גדול שאדרוש מעל הבימה לאחר קריאת התורה על מטרת בואי. התענגתי באותה שבת תענוג גדול לשמוע שיחותיו הקדושים, וגם תורת החסידות אשר יצאו מפיו הקדוש בהתלהבות עצומה, בהשכלות עמוקות עפ"י תורת הקבלה, וגם קרבני בהתקרבות גדולה.

באחד הימים הולכתי להראות לי פעולותיו הקדושות בבנין המקוה החדש, אשר תקנה בתקנות רבות חדשות בהשכלה רבה לחכם שכמותו, ועדיין לא נגמר בעת ההיא, ועוד חכמה יתירה היתה שהשכיל להשיג הכסף שדרוש לבנינו של מקוה זה שעלה לסכום גדול. גם זכורני שלאחר סעודת ש"ק הכניסני לאולם גדול, ושם שוחחו בדברי תורה, וגם כ"ק אדמו"ר שליט"א הי' נוכח שם, ונסבה השיחה על הענין שגם בגבול רואים במוחש כח הבלי גבול, ופלפלו בזה, אבל איני זוכר כל הדברים.

* * *

בזכרונותיו של הגה"ח ר' מלך קפלן ע"ה – שנתפרסמו ב"כפר חב"ד" בכסלו תשנ"ד – אנו קוראים על ביקורו ביקטרינוסלב במחיצתו של רבי לוי יצחק:

"בחורף שנת תרפ"ט נסגרה הישיבה המרכזית בנעוול והתלמידים התפצלו לערים שונות ברחבי המדינה. רבי מלך עבר עם כמה מחבריו ליקטרינוסלב, ואז זכה להסתופף בצילו של כ"ק הגאון רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל, ושמע ממנו הרבה סיפורים ודברי תורה.

הנה דוגמה ממה שהיה חוזר משמו:

בשנת תרצ"ב חל ט"ו בשבט בשבת, רבי לוי יצחק היה מדבר בדרך

הרה"ח ר' מלך קפלן ע"ה

כלל ענייני קבלה וחסידות עמוקים מאוד, והיה ממעט בדרשות 'עממיות' לפני ציבור המתפללים בבית-הכנסת שלו, ואילו לקראת אותה שבת פורסם כמה ימים לפני השבת על דרשה רבתי שהרב יישא בבית-הכנסת. הכל התפלאו מה ראה הרב לשאת דברים לכבוד ט"ו בשבט, אבל משפתח הרב את פיו והחל לנאום הבינו הכל את כוונתו. וכך אמר: "ברחובות שורר כעת קור גדול ואי-אפשר לצאת לרחוב בלי מעיל. כל האילנות נתונים בשלכת ואין עליהם פירות, ובכל-זאת אנו חוגגים את

ראש-השנה לאילנות, כי בארץ-ישראל האילנות כבר מתחילים לפרוח". המסר היה שקוף וברור: ברחוב קר בכל הקשור לענייני היהדות, אבל למרות הכל ב'ארץ ישראל' האילן פורח...

כל אותה העת לא נלאו ר' מלך וחבריו מנסיונות לעזוב את רוסיה במטרה להגיע לארץ הקודש. כדי שייקל עליו להסתדר בארץ, ביקש מכ"ק הגאון ר' לוי יצחק ז"ל כתב המלצה עבורו, וכך כתב רבי לוי"צ:

ב"ה. מכיר אני זה שנים את הבחור החשוב מר אלימלך בן הרה"ג מו"ה דוד ארי' נ"י קאפלאן. אברך יקר ונכבד אשר כל עסקו ולימודו הוא בתורה ויראת ה', ועושה בה חיל, הולך בתום בדרך התורה והמצוה. וראוי הוא להתקבצות יתירה בכל מאי דאפשר בספ"י [=בספר פנים יפות] וחיבה יתירה. וע"ז באעה"ח יום א' כ"ט ניסן ה'תרצ"ב.

ר' מלך ז"ל היה מכונה בפי חבריו לספסל הלימודים "מלך דער שווארצער" בשל היותו כהה עור. מספר על כך אחד מבניו שיחיו: סיפר לי אבי ז"ל, שבעת לימודו בישיבת "תומכי תמימים" ביקטרינוסלב בשנת תרצ"ב, נכח בהתוועדות חסידית שבה התוועד כ"ק הגאון רבי לוי יצחק ז"ל, אביו של יבלחט"א כ"ק אדמו"ר שליט"א.

"כידוע, דרכו של ר' לויק היתה בנויה על דרך הרמז והסוד, ופעמים רבות היה נוקב בשמו של אחד הנוכחים ומפרשו על דרך הקבלה. הפעם פנה לאבא, ואמר לו: הרי שמך 'מלך דער שווארצער', ועל כך נאמר

הפסוק – 'שחורה אני ונאווה', והמשיך בביאור העניין, אודות מצבה של כנסת ישראל בעת הגלות, על-פי הקבלה והחסידות".

* * *

מזכרונותיו של הרה"ח ר' שניאור זלמן בוטמן ע"ה:

שמעתי מהרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק נ"ע, אביו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, שנסע פעמים רבות עם כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לחו"ל. פעם

הרה"ח ר' שניאור זלמן
בוטמן ע"ה

הגיעו שניהם לעיר שבה נאסר ונפטר המהר"ם מרוטנבורג. היתה שם איזו מערה שבה היה טמון המהר"ם, ופתח המערה היה בצורת חלון נמוך שנושק לקרקע, שהיה צריך להשתטח על הקרקע ולהצמיד את הראש לחלון שבפתח המערה כדי להביט פנימה. הדבר לא הרתיע את כ"ק אדמו"ר נ"ע, שעשה את המאמץ, השתטח והביט אל המערה.

וסיפר לי הרה"ח ר' לוי יצחק נ"ע, שהיה קשה לו לראות את הרבי נ"ע משתטח על הקרקע, והוא אף ביקש לעכב את הרבי מלעשות זאת בטענה שזה קשה ואל לרבי

להתייגע כל-כך. ענה לו הרבי: מקום שבו נטמן [אולי אמר: מקום שבו ישב – איני זוכר בדיוק את הלשון] המהר"ם מרוטנבורג זצ"ל – אני רוצה לזכות לראותו...

עוד סיפר לי הרה"ח ר' לוי יצחק נ"ע, שבאותה נסיעה ראה הרבי הרש"ב נ"ע גם את המקום שבו נעשה נס לאמו של רש"י ז"ל, וזה היה המעשה: כשהיתה מעוברת עם בנה, רש"י ז"ל, הלכה אמו של רש"י ברחוב צר, ולפתע עבר במקום פרש דוהר על סוס ועוד רגע היה רומס אותה, אלא שנעשה לה נס גדול, שנתהוותה בקיר שלידה גומחה והיא נעמדה בתוכה עד שהפרש עבר – והרבי הרש"ב נ"ע היה במקום, ראה את הרחוב הצר והתעכב ליד הגומחה שבקיר.

הרה"ח ר' לוי יצחק נ"ע הוסיף וסיפר, שהם ביקרו בבית-הכנסת של המהר"ל מפראג זצ"ל, ובעליית בית-הכנסת הרי מונח הגולם שעשה המהר"ל. הרבי הרש"ב נ"ע ביקש סולם לעלות אל עליית בית-הכנסת,

[אה"ח 1234567]

למרות שנאמר לו שאף אדם אינו מהין לעלות לשם בגלל הפחד הגדול. הרבי נ"ע עלה בסולם וכשהגיע רק בראשו לחלל העלייה, ירד מיד כשפניו לבנים כסיד, ואמר שאף הוא סבור שאין רשות לאף אדם להיכנס לשם...

בענין אחר מספר הרה"ח רש"ז ז"ל בזכרונותיו:

... בתוך ימי ה"שבעה" הגיע אלינו מכתב שגרם לזוגתי לשבת "שבעה" נוספת. מכתב זה היה מר' "לייויק" שניאורסאהן (אביו של - יבלחט"א - כ"ק אדמו"ר שליט"א) ובו הודיע לנו על פטירתו של חותני, הרה"ח ר' מנחם מענדל שניאורסאהן, שהיה רב בצ'רניגוב.

^{הענין התחיל בתקופת פורים תרצ"ט.} נאסרו אז מספר רבנים "שניאורסונים", מכמה ערים, ביום אחד. ר' "לייויק" הנ"ל נאסר; חותני; שו"ב בצ'רניגוב אף הוא בשם ר' "לייויק" שניאורסון; וכמדומני גם הרה"ח ר' נחום שניאורסון שהיה רב בניעזין.

מיום מאסרם לא ידענו מה עלה בגורלם. באחד מביקוריי במוסקווה לצורך קניית חומרי צילום, נודע לי, כי על הרב ר' "לייויק" (אביו של כ"ק אדמו"ר שליט"א) נגזר עונש גירוש והוא כבר נמצא במקום גירוש. השגתי את כתובתו אצל אחד ממקורביו וכתבתי לו מיד מכתב שבו שאלתי לשלומם וכן לגורלו של חותני.

כאמור, בימי ה"שבעה" על מות בנו קיבלתי את תשובתו. במכתב הוא כותב כי כאשר נסעו (הוא, ר' "לייויק" השני וחותני) יחדיו ברכבת המשא, נפל חותני לפתע מהקרונ. הם לא ראו מה קרה, אך מיד עצרה הרכבת וכעבור מספר דקות נשמע קולו של אחד השומרים הצועק: "אדין גאטאוו" (אחד גמור). הרכבת המשיכה במסעה וכשהגיעו ליעדם ראו אותו שוכב על הארץ, מכוסה בבגדו העליון.

הרב ר' "לייויק" כתב שהוא ור' "לייויק" השני נמצאים יחדיו והם מאשרים את דבר פטירתו של חותני ומכתב זה יהיה ל"גביית עדות". יום השנה (יארצייט) הוא ה' טבת.

בתחילה לא רציתי להראות את המכתב לזוגתי, אך לא היתה לי ברירה והוכרחתי להראותו לה. היא ישבה, איפוא, "שבעה" שנית (אך היתה זו "שמועה רחוקה" ולכן היה עליה לשבת רק יום אחד ומקצת היום ככולו). אפשר להבין את הרגשתנו לאחר שני אסונות אלה וזמן

רב עבר עד שהתאוששנו.

לחג הפסח שוב בא אבי מנעוול, כשכל המצרכים הדרושים לחג עמו, ובחיצוניות שררה השמחה בביתנו. אך בעומק לבבנו לא שרתה השמחה; האסונות דיכאו אותנו מאוד (כפ"ח גל' 582 כ' אב תשנ"ג).

אה"ח 1234567

כאשר חיינו במוסקווה היה גיסי ר' שניאור זלמן שניאורסאהן אמור לנסוע מהעיר. לפני נסיעתו הגיע אלי ר' לויק כדי שיוכל להיפרד ממנו. הם שהו אצלי ביום ש"ק ויחד עמם היו אצלי גם חותני הרב מ"מ שניאורסאהן מצ'רניגוב, וכן הרב שמואל שניאורסאהן, אחיו של ר' לויק.

מזכרונות

גיסי הרש"ז שלח כבר את כל חפציו במטען ומשום כך היה אצלינו מחסור בכלי מיטה. הגויה מילאה את בקשתי ונתנה לי כרים וכסתות כדרוש. הכנתי משכב עבור כולם וחשבתי שהנה הכל הסתדר כשורה.

ר' לויק ראה שהכנתי מקומות משכב "מהודרים", עם כרים וכסתות, והוא ידע שהכל כבר נשלח ושאל אותי מהיכן השגתי זאת. השבתי לו ששאלתי את הכל מהגויה. כשהוא שמע זאת הגיב ואמר: "אני לא אניח את ראשי על הכרים שלה". לא היתה לי ברירה אלא לסלק את הכל ולהכין עבורו איזשהו משכב של "בדיעבד", אך הוא היה מאד שבע-רצון מזה.

*

לאחר פרוץ המהפכה הסובייטית, כאשר הדרכים השתבשו ואת הלימודים נאלצו לנהל במחתרת, היה רבי נחום גולדשמיד מבקר לעתים תכופות ביותר בביתו של רבי לוי יצחק; הוא היה מנצל כל רגע אפשרי כדי לבלות במחיצתו ומשמשו כמיטב יכלתו.

ואמנם, תקופה זו היתה זכורה לר' נחום כאחת המרגשות בחייו. הרב הרעיף עליו קירובים לא-רגילים והירבה לשוחח עמו על אף גילו הצעיר. הוא עודד אותו לשאול דברים שלא היו בהירים לו היטב בנגלה ובחסידות, וענה לו על כל דבר בהרחבה.

באחת הפעמים שליווה את הרב אל ביתו, כשהוא נושא את תיק הטלית-ותפילין שלו, והוא רק בן חמש-עשרה, פנה אליו לפתע הרב ואמר לו: "הגד לי, נחום, מה אתה חושב - מהמשלה פנו אלי וביקשו ממני לחתום על הצהרה שיש כמות מספקת של מצה שמורה מהודרת

לכל תושבי העיר שרוצים בכך; האם יכול הנני לחתום על דבר כזה?
הרי אתה יודע עד כמה הדבר רחוק מהאמת!"

¹²³⁴⁵⁶⁷אח"ח

התפלא הנער נחום לשמוע את השאלה, התהרהר קצת ואחר אמר:
"רבי, מה אני ומי אני שאפסוק הלכה בעניין כל-כך סבוך וקשה? והרי
טרם הגעתי להוראה! אך אם הרב שואל לדעתי האישית, אני סבור
שהמענה צריך להיות שלילי". או-אז פנה אליו רבי לוי יצחק, כאשר
חיוך רחב על פניו: "כן, נחום'קה, גם אני חושב כמוך. אסור לחתום
להם, ולא אחתום!"

על החיבה המיוחדת שרבי לוי יצחק רחש לו, סיפר פעם ר' נחום
באחת ההתוועדויות: לאחר שברחנו מרוסטוב, למדתי בבית-המדרש
בוויטעבסק. באחד הימים חשתי פתאום ביד מונחת על כתפי. ברגע
הראשון נבהלתי, כי חשבתי שסוכן של המשטרה עלה על עקבותיי, אך
כשהפניתי את פני, ראיתי שרבי לוי יצחק עומד מאחורי ומעיין מעל
כתפי בספר שאני לומד בו, ורוחו טובה עליו, כבימים הטובים
ביקטרינוסלב. לתמיחתי מה מעשיו כאן בבית-המדרש – ענה לי: הייתי
צריך לבוא לוויטבסק בענין כלשהו של עסקנות הכלל, ונודע לי כי אתה
נמצא כאן ולומד בביהמ"ד. אמרתי לעצמי: איך לא אבוא לראות מה
שלומך, מה מעשיך ומה הינך לומד? סבור אני, שגם הוריד ייחשו
מדרישת-השלום שאמסור להם ממך" ... (שבועון כפר-חב"ד).

* * *

סיפורו של הרה"ח ר' משה וישצקי ז"ל (פורסם ב"שיחות לנוער"):

...בין הערים שאליהם הגיע בדרך נדודיו, מגיע הוא גם
ליקטרינוסלב, ושם פוגש הוא לראשונה
בדמותו המופלאה של הגאון הצדיק
המקובל רלוי"צ זצ"ל, אביו של – יבלחט"א
– כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונהיה לאחד מבאי
ביתו.

וכאשר באחד הימים, בהיותו בבית של
הרלוי"צ זצ"ל, חש הוא כאב באזניו, אוזו
בידו צדיק זה ולוקחו – משל אחד מבניו היה
– לרופא אזניים, ולא נח עד שנתרפא.

– [לאחר עשרות שנים כאשר זכה לצאת הרה"ח ר' משה וישצקי ע"ה

מ"עמק הבכא" הסוביטי, והגשים מיד את משאת נפשו להתראות עם הרבי, היה זה הוא שהביא לראשונה לרבי, את התמונה - המפורסמת כיום - של אביו הגדול רלוי"צ זצ"ל, שהגיע לידו ע"י איש הפלא והמסירות נפש ר' הירשל רבינוביץ ע"ה].

* * *

בספר "תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית" (עמ' רפג-רפה) אנו קוראים על הקורות עם ישיבת "תומכי תמימים" ביקטרינוסלב, בשנים תרפ"ט - תרצ"א:

המחלקה ביעקאטרינאסלאוו התקיימה מאמצע חורף תרפ"ט עד אמצע חורף תר"צ. לאחר שהמשטרה איתרה וסגרה אותה, ברחו משם התלמידים. מ"מ נשארה שם קבוצה ללמוד עוד שנה לערך.

ראשוני תלמידיה היו אלה שברחו מסניף נעויל כשנסגר בכסלו תרפ"ט, כמסופר שם פרק סח. בקיץ תרפ"ט נסגרה המחלקה שבחרקוב ואחדים מתלמידיה עברו גם הם ליעקאטרינוסלב. בין העוברים היה ה"ר דוד אוקינוב, המספר בזכרונותיו (נרשם ע"י הר"ש שי' העבער):

התאספו שם כ-20 תלמידים, המשגיח הי' ה"ר מנחם מענדל שי' פוטרפאס. גם ה"ר נחום לבקובסקי הי' שם. למדנו שם עד טבת או שבט תר"צ. באו מהמשטרה ביום ששי ומצאו בעזרת נשים החבילות שלנו. סגרו וחתמו את ביהכנ"ס. נכנסנו דרך החלון לקחת את החבילות וברחנו בשעה אחת בלילה במוצש"ק.

גם ה"ר אברהם יהושע קוראטין עבר אז מחרקוב ליעקאטרינאסלאוו, הוא מזכיר זאת במכתב אל הרבי מקיץ תרצ"ד:

גליתי ממקום למקום יחד עם תו"ת לנעוועל, ומשם לפאלאצק, ומשם עוה"פ לנעוועל, ומשם לחרקוב ומשם ליאקאטער... וכ"פ הייתי בנסיונות של אימות ופחדים אשר רק בכח המס"נ... יכלתי להתייצב נגדם... אני שמח בחלקי שכך עלתה בי... ב"ה הנני עכשיו בידיעה הגונה בגפ"ת וגם בדא"ח לפ"ע. אבל בנוגע לבריאותי פעל עלי המצב במדה מרובה ומרגיש אנכי חולשה גדולה בלבי... לבי כל עמי וכל אמצא מנוח וארגיש אשר בריאותי מתרופפת ר"ל מיום ליום, וגם הרופאים אמרו כי בריאותי חלושה מחמת עגמ"נ וצער יחד עם האימה.

בין הרושמים את יעקאטרינאסלאוו כמקום לימודם בתקופה זו, בשאלון ספר החסידים: ה"ר מאיר איטקין, ה"ר אלכסנדר זיסקינד